Nowoczesne technologie materiałowe stosowane w przemyśle lotniczym
Modern material technologies in aerospace industry

INNOWACYJNA GOSPODARKA
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI FUNDUSZ ROZWOJU REGIONALNEGO

KONFERENCJA
RADY PARTNERÓW CZT AERONET
I PANELE EKSPERTÓW
9-10 Grudnia 2013

ZB 1

Opracowanie zaawansowanych procesów obróbki HSM trudnoobrabialnych stopów lotniczych
Development of advanced processes of HSM of almost unworkable aeronautical alloys

Politechnika Lódzka, Politechnika Lubelska, Politechnika Rzeszowska, Politechnika Warszawska

Wyniki badań
Results

- Przebudowa wrzeciennika ściernicy szlifierek TOS BUA-25 oraz Tacchella w celu zamontowania piezoelektrycznych czujników siły firmy Kistler. Przeprowadzono wzorcowanie torów pomiaru składowych odporowej i stycznej siły szlifowania.
  Conversion of grinding wheel headstock of TOS BUA-25 and Tacchella grinding machines in order to mount piezoelectric three axis Kistler force sensors. Calibration of measurement channels of tangential and normal force components.
- Opracowano modele procesu szlifowania (siły, odkształceń sprężystych, dynamiki procesu szlifowania, temperatury, geometrii powierzchni obrabianej i ściernicy).
  Development of grinding process models (force, workpiece elastic deformation, dynamics, temperature and geometry of the workpiece and grinding wheel).
- Opracowano oprogramowanie pomiarowe do rejestracji składowych siły szlifowania, drgań, emisji akustycznej, falistości przedmiotu i ściernicy oraz mikrogeometrii ściernicy.
  Development of measurement software for acquisition of force components, grinding vibrations, acoustic emission signal, shape of the workpiece and grinding wheel and micro-geometry of grinding wheel.
- Opracowano oprogramowanie do analizy parametrów makro i mikrogeometrii czynnej powierzchni ściernicy CPS.
  Development of software for analysis of macro and micro-geometry of grinding wheel.
- Opracowano algorytmy identyfikacji wczesnych symptomów niepożądanych stanów procesu, tj. uszkodzeń cieplnych, drgań samowzbudnych, wykruszania się ściernicy, itp. z wykorzystaniem metod analizy składowych głównych PCA i modeli regresji z użyciem PCA (Principal component regression PCR), składowych niezależnych ICA i drzew decyzyjnych - zadanie w trakcie realizacji.
  Development of algorithms for identification of early symptoms of undesired process states, i.e. thermal defects, chatter vibrations, self-sharpening of grinding wheel, etc. with the use of standard and Kernel principal and independent component analysis and decision trees/Petri Nets. Task during realization.
- Opracowano algorytmy estymacji parametrów warstwy wierzchniej przedmiotów obrabianych - zadanie w trakcie realizacji.
  Development of algorithms for estimation of workpiece surface layer parameters. Task during realization.
- Przeprowadzono badania procesu szlifowania dla lotniczych i konwencjonalnych materiałów obrabianych w celu przygotowania danych dla modeli procesu szlifowania oraz weryfikacji tych modeli - zadanie w trakcie realizacji.
  Research of grinding process for conventional and hard to machine materials in order to prepare data for grinding process models. Task during realization.

Zadania inteligentnego systemu szlifowania trudnoobrabialnych stopów lotniczych (*Tasks of the intelligent grinding system)*

- Automatyczny dobór najodpowiedniejszej ściernicy dla danego materiału obrabianego z wykorzystaniem systemów baz danych.
  Automatic selection of the most suitable grinding wheel for different materials being ground based on data bases.
- Dobór parametrów technologicznych obróbki z wykorzystaniem systemów baz danych i opracowanych modeli procesu szlifowania.
  Selection of grinding kinematic parameters with the use of data bases and grinding process models.
- Identyfikacja różnych stanów procesu szlifowania, tj. drgań samowzbudnych, przypaleń, itp.
  Identification of different states of grinding process, i.e. chatter vibrations, thermal damages, etc.
- Automatyczny wybór strategii algorytmów sterowania i optymalizacji procesu w zależności od konkretnego przypadku technologicznego.
  Automatic selection of strategy of control algorithms and optimization of grinding process.
- Automatyczna detekcja i kompensacja zużycia narzędzia ściernego.
  Automatic compensation of the wear of grinding Selection of grinding kinematic parameters with the use of data bases and grinding process models.
- Detekcja i kompensacja odkształceń geometrycznych przedmiotów obrabianych.
  Compensation of elastic deformations of workpiece being ground.
- Bieżąca modyfikacja trajektorii ruchu ściernicy w funkcji kształtu i wymiaru przedmiotu.
  On-line modification of grinding wheel motion trajectory as a function of shape and the size of the workpiece being ground.
- Automatyczna identyfikacja nieprawidłowo wykonanych lub uszkodzonych przedmiotów.
  Automatic identification of incorrectly ground parts.
- Automatyczne, minimalne obciąganie ściernicy w celu usuwania powstających falistości na ściernicy.
  Automatic conditioning of the grinding wheel so as to eliminate grinding wheel waviness errors.

Stanowisko badawcze dla zmodernizowanej szlifierki TOS Bua-25

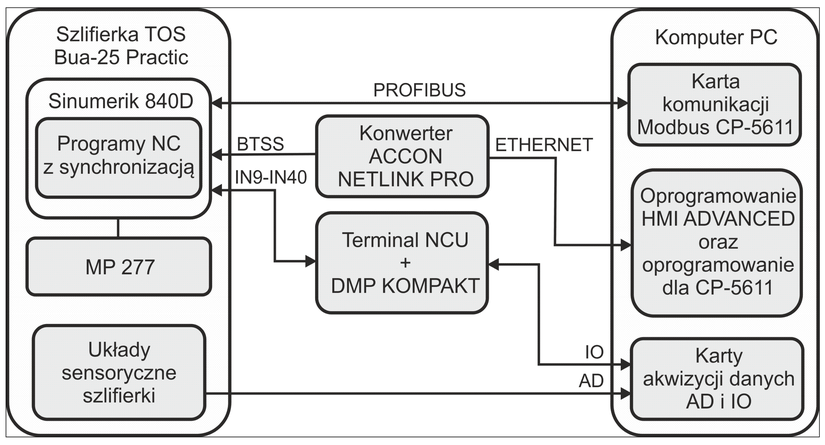

Rys. 1. Struktura komunikacji ze szlifierką kłową do wałków TOS Bua-25 w ramach inteligentnego systemu szlifowania.
Fig. 1. Structure of communication with cylindrical grinding machine TOS Bua-25 within the confines of intelligent grinding system.

Przykładowe wyniki badań doświadczalnych procesu szlifowania

Badania przeprowadzono dla stali 30HMJ, stopu tytanu TB-2 i stopów niklu metodą wcinającą przy prędkości skrawania v_s = 33 - 50 m/s ściernicą 99A60k9V firmy Tyrolit. Podczas badań prędkość dosuwu ściernicy v_f wynosiła 2, 6 lub 10 µm/s, natomiast prędkości obwodowe przedmiotu v_w wynosiły 100, 600 i 2000 mm/s (d_w = 100 mm). Podczas prób rejestrowano sygnały składowych siły szlifowania, sygnały drgań na koniku przedmiotu i wrzecienniku ściernicy, surowy sygnał emisji akustycznej oraz jego wartość skuteczną.

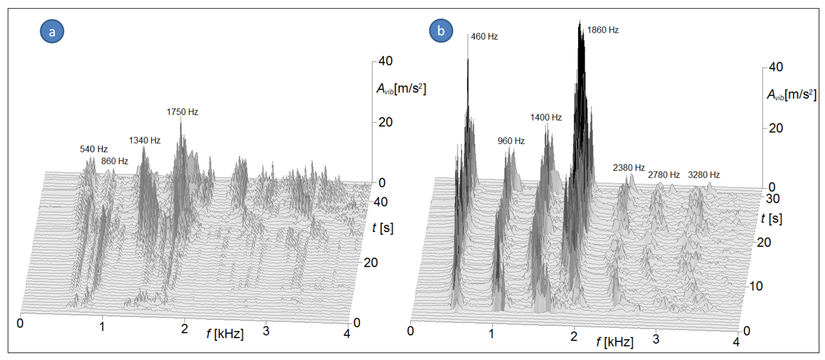

Rys. 2. Widmo sygnału drgań z kła konika dla: a) szlifowania w strefie drgań regeneracyjnych ściernicy (v_f = 6 µm/s, v_w = 0.6 m/s, 4 próba po zeszlifowaniu V'_w = 330 mm³/mm); b) drgań regeneracyjnych na przedmiocie (v_f = 6 µm/s, v_w = 2 m/s, 1 próba szlifowania).
Fig. 2. Amplitude spectrum of vibration signal for: a) grinding wheel chatter vibrations (v_f = 6 µm/s, v_w = 0.6 m/s, 4-th grinding test after removal of V'_w = 330 mm³/mm); b) workpiece chatter vibrations (v_f = 6 µm/s, v_w = 2 m/s, 1 grinding test).

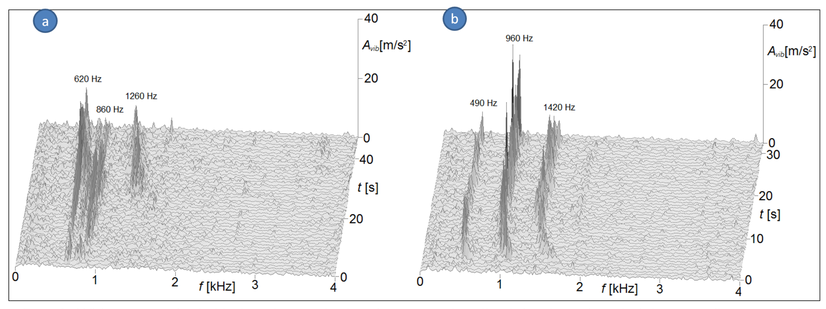

Rys. 3. Widmo normalnej składowej sygnału drgań na wrzecienniku ściernicy odpowiadające wynikom z rys. 2.
Fig. 3. Amplitude spectrum of vibration signal on grinding wheel headstock corresponding to the results from fig. 2.

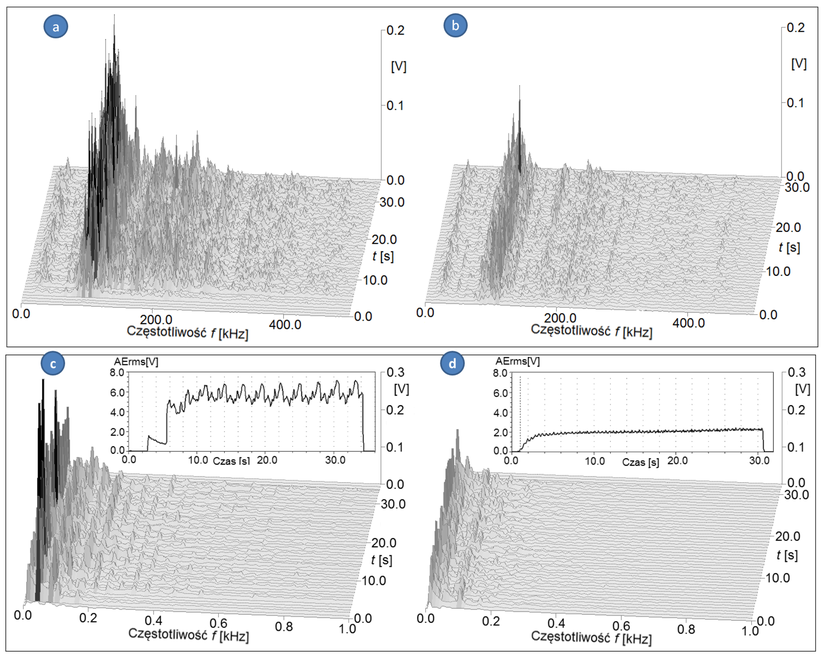

Rys. 4. Widmo surowego sygnału emisji akustycznej AE (a i b) oraz sygnału wartości skutecznej AE_{RMS} (c i d) dla: a, c) pracy w strefie uszkodzeń cieplnych przedmiotu (Q'_w =1.9 mm³/mm s, v_w = 0.1 m/s); b, d: optymalnych warunków szlifowania (Q'_w =1.9 mm³/mm s, v_w = 0.6 m/s).
Fig. 4. Spectrum of raw acoustic emission signal AE (a, b) and root mean square value of AE (c, d) for: a, c) grinding at region of workpiece thermal damages (Q'_w =1.9 mm³/mm s, v_w = 0.1 m/s); b, d: optimal grinding conditions (Q'_w =1.9 mm³/mm s, v_w = 0.6 m/s).

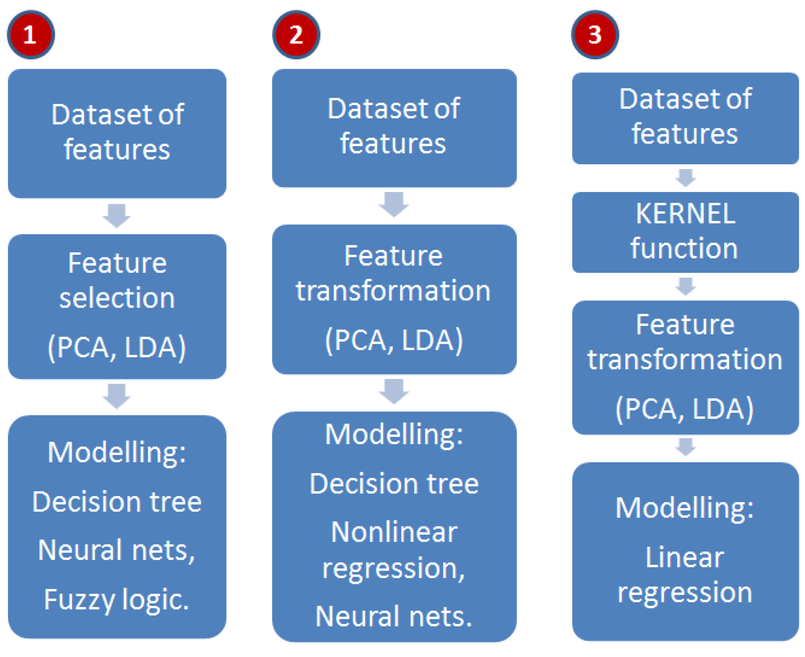

Rys. 5. Opracowane metody modelowania i diagnostyki procesu szlifowania.
Fig. 5. Developed methods for grinding process modelling and diagnostics.

Eksperymentalna i teoretyczna analiza modalna

Teoretyczną analizę modalną przeprowadzono wykorzystując oprogramowanie do modelowania CAD Autodesk Inventor Professional. Analizie poddano układ wałek-kły. Przy realizacji analizy teoretycznej, obszar rozważanych częstotliwości ograniczono do zakresu 2000 Hz. W tabeli 1 zestawiono wyznaczone wartości częstotliwości drgań własnych przedmiotu w kłach, natomiast na rysunku 6 przedstawiono otrzymane postacie drgań własnych dla poszczególnych częstotliwości. W wyniku przeprowadzonej analizy teoretycznej ustalono, że tylko pierwsze cztery postacie drgań własnych przedmiotu są zgodne z postaciami uzyskanymi podczas eksperymentalnej analizy modalnej.

Tabela. 1. Częstotliwości drgań własnych analizowanego przedmiotu.
Table. 1. Vibration modes frequencies of the analysed workpiece.

Lp.	Częstotliwość drgań własnych *f* [Hz]	Lp.	Częstotliwość drgań własnych *f* [Hz]	Lp.	Częstotliwość drgań własnych *f* [Hz]
1.	383,75	3.	985,99	5.	1775,19
2.	393,20	4.	1006,16		

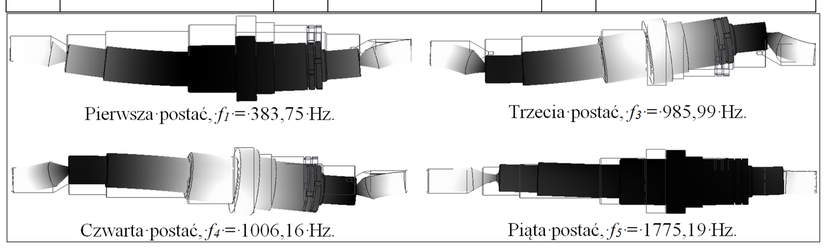

Rys. 6. Postacie drgań własnych analizowanego przedmiotu obliczone w programie Autodesk Inventor.
Fig. 6. Vibration modes of the analysed workpiece calculated in Autodesk Inventor program.

Wnioski
Conclusions

- Opracowane oprogramowanie pomiarowe pozwala na rejestrację i analizę mierzonych sygnałów w czasie rzeczywistym.
  Development of grinding process models. A high correlation of the developed models with grinding results was obtained.
- Opracowane algorytmy diagnostyki i optymalizacji pozwalają na wczesne wykrywanie niepożądanych stanów procesu, np. przypaleń czy drgań samowzbudnych i korektę parametrów kinematycznych procesu szlifowania.
  Developed diagnostic and optimization algorithms allow for detection of early symptoms of undesired process states, i.e. grinding burn or chatter vibrations and corrections of grinding process basic kinematic parameters.

Wskaźniki realizacji celów projektu
Indicators of the project

Zgłoszenia patentowe (przekazane do Rzecznika Patentowego)

- System nadzorowania procesu szlifowania na szlifierce kłowej do wałków, zwłaszcza przedmiotów wykonanych z materiałów trudnoobrabialnych.
- Urządzenie do pomiaru topografii czynnej powierzchni ściernicy bezpośrednio na szlifierce.

Referaty

- Lajmert P., Kruszyński B.: ***A comparison of data mining methods for modelling and diagnostics of cylindrical plunge grinding process of hard-to-machine materials,*** AIRTEC 2013 International Congress.
- Lajmert P., Kruszyński B.: ***Zastosowanie metod eksploracji danych do nadzorowania procesu szlifowania kłowego wałków***, XXXVI Naukowa Szkoła Obróbki Ściernej, Rzeszów 2013.
- Lajmert P., Kruszyński B., Wrąbel D., Sikora M.: ***Stanowisko do wieloaspektowego badania procesu szlifowania kłowego wałków***, XXXVI Naukowa Szkoła Obróbki Ściernej, Rzeszów 2013.
- Lajmert P., Sikora M., Kruszyński B., Wrąbel D.: ***Zastosowanie eksperymentalnej i numerycznej analizy modalnej do określenia właściwości dynamicznych szlifierki kłowej do wałków***, XXXVI Naukowa Szkoła Obróbki Ściernej, Rzeszów 2013.
- Grdulska A., Rosik R.: ***Wpływ materiału ściernego na stan warstwy wierzchniej podczas szlifowania stopów tytanu***, XXXVI Naukowa Szkoła Obróbki Ściernej, Rzeszów 2013.
- Rosik R., Grdulska A.: ***Określenie granicy stężenia glikolu propylenowego na stereometrię warstwy wierzchniej w procesie szlifowania***, XXXVI Naukowa Szkoła Obróbki Ściernej, Rzeszów 201-3.

Publikacje

- Lajmert P., Kruszyński B.: ***Zastosowanie metod eksploracji danych do nadzorowania procesu szlifowania kłowego wałków***, Mechanik, nr 8/9 2013, ISSN: 0025-6552, str. 291-298.
- Lajmert P., Kruszyński B., Wrąbel D., Sikora M.: ***Stanowisko do wieloaspektowego badania procesu szlifowania kłowego wałków***, Mechanik, nr 8/9 2013, ISSN: 0025-6552, str. 273-282.
- Lajmert P., Sikora M., Kruszyński B., Wrąbel D.: ***Zastosowanie eksperymentalnej i numerycznej analizy modalnej do określenia właściwości dynamicznych szlifierki kłowej do wałków***, Mechanik, nr 8/9 2013, ISSN: 0025-6552 str. 283-293.
- Grdulska A., Rosik R.: ***Wpływ materiału ściernego na stan warstwy wierzchniej podczas szlifowania stopów tytanu***, Mechanik, nr 8/9 2013, ISSN: 0025-6552, str. 152-159.
- Rosik R., Grdulska A.: ***Określenie granicy stężenia glikolu propylenowego na stereometrię warstwy wierzchniej w procesie szlifowania***, Mechanik, nr 8/9 2013, ISSN: 0025-6552, str. 341-348.

Prace magisterskie

- Sosnowski Daniel: ***Badanie sił skrawania i chropowatości powierzchni podczas szlifowania wgłębnego stopu niklu.*** Promotor: Prof. dr hab. inż. Bogdan Kruszyński.
- Wieteska Krzysztof: ***Badanie sił skrawania i chropowatości powierzchni podczas szlifowania wgłębnego stopu tytanu.*** Promotor: Prof. dr hab. inż. Bogdan Kruszyński.
- Szadkowski Radosław: ***Szlifowanie materiałów i stopów trudnoobrabialnych***, Promotor: Prof. dr hab. inż. Bogdan Kruszyński.
- Świerczyński Jakub: ***Nowe sposoby chłodzenia w procesie szlifowania i ich wpływ na koszty***, Promotor: dr hab. inż. Ryszard Wójcik
- Kaszewski Rafał: ***Wpływ procesu szlifowania na odkształcenia przedmiotów***, Promotor: dr hab. inż. Ryszard Wójcik
- Goio Zamora: ***Machinability of Superalloys***, Praca zrealizowana w International Faculty of Engineering, 2010 rok, Promotor: Prof. Bogdan Kruszyński
- Tomasz Niedźwiecki: ***Automatyzacja procesu obciągania ściernicy na szlifierce kłowej do wałków ze sterowaniem wykorzystującym sterownik PLC***, Promotor: dr inż. Paweł Lajmert

Prace habilitacyjne

- Dr inż. Paweł Lajmert: ***Inteligentny system kompensacji zakłóceń w procesie szlifowania kłowego wałków***, praca w trakcie realizacji.

PROJEKT WSPÓŁFINANSOWANY PRZEZ UNIĘ EUROPEJSKĄ ZE ŚRODKÓW EUROPEJSKIEGO FUNDUSZU ROZWOJU REGIONALNEGO